
MONOGRAFIE PRAWNICZE

WŁASNOŚĆ
ZABYTKÓW

MONIKA DRELA



Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

MONIKA DRELA • WŁASNOŚĆ ZABYTKÓW

Polecamy w serii:

Ewa Bagińska

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ ODSZKODOWAWCZA
ZA WYKONYWANIE WŁADZY PUBLICZNEJ**

Andrzej Marian Świątkowski

KARTA PRAW SPOŁECZNYCH RADY EUROPY

Piotr Pogonowski

REALIZACJA PRAWA DO SĄDU W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Marian Jamroży

OPODATKOWANIE SPÓŁKI OSOBOWEJ

Małgorzata Bednarek

WZORCE UMÓW W PARWIE POLSKIM

Konrad Osajda

TESTAMENTY WSPÓLNE

Andrzej Skoczylas

**DZIAŁALNOŚĆ UCHWAŁODAWCZA NACZELNEGO SĄDU
ADMINISTRACYJNEGO**

Jerzy Lachowski

STAN WYŻSZEJ KONIECZNOŚCI

Wielomodułowy System Informacji Prawnej **Legalis**
ONLINE

www.sklep.beck.pl

WŁASNOŚĆ ZABYTKÓW

MONIKA DRELA



WYDAWNICTWO C.H. BECK
WARSZAWA 2006

Redakcja:
Aneta Flisek



Wydawnictwo C.H. Beck 2006

Wydawnictwo C.H. Beck, Sp. z o.o.
ul. Gen. Zajączka 9, 01-518 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H. Beck
Druk i oprawa: P.W.P. INTER-DRUK Warszawa

ISBN 83-7483-113-8

*Książkę tę dedykuję
Prof. Edwardowi Gniewkowi
z wyrazami wdzięczności*

Spis treści

Wykaz skrótów	XI
Literatura	XV
Wstęp	1
Rozdział I. Zagadnienia wprowadzające	13
§ 1. Ochrona prawna zabytków – tło historyczne	13
§ 2. Własność dóbr kultury a regulacje Konstytucji RP	17
§ 3. Dobro kultury a zabytek	25
Rozdział II. Zabytek jako przedmiot prawa własności	35
§ 1. Przedmiot prawa własności w prawie polskim.....	35
§ 2. Definicja zabytku	41
I. Pojęcie zabytku w naukach humanistycznych	41
II. Definicja zabytku w ustawie	45
§ 3. Zabytek nieruchomy.....	49
I. Definicja zabytku nieruchomego w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	51
II. Zabytek nieruchomy a nieruchomości	53
III. Zabytkowa nieruchomości budynkowa.....	64
IV. Zabytek nieruchomy stanowiący część nieruchomości ...	66
1. Podział nieruchomości na część zabytkową i niezabytkową.....	67
V. Zespoły zabytków nieruchomych.....	74
§ 4. Zabytek ruchomy jako przedmiot prawa własności	80
I. Samoistny zabytek ruchomy	80
II. Zbiory zabytków ruchomych	82
§ 5. Zabytek archeologiczny	88
I. Nieruchome zabytki archeologiczne	90
II. Ruchomy zabytek archeologiczny	96
§ 6. Pojęcie zabytku w prawie francuskim	99
§ 7. Pojęcie zabytku w prawie europejskim oraz w aktach prawa międzynarodowego	103
Rozdział III. Ograniczenia własności zabytku w sferze posiadania i korzystania	111
§ 1. Pojęcie ograniczeń prawa własności.....	111
I. Ograniczenia własności zabytków	126
§ 2. Ograniczenia w posiadaniu zabytku	130

I. Uwagi wprowadzające	130
II. Regulacje ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ograniczające posiadanie zabytku	134
III. Pozbawienie posiadania	138
1. Czasowe zajęcie zabytku ruchomego	141
2. Czasowe zajęcie zabytku nieruchomego	144
§ 3. Ograniczenia w korzystaniu z zabytku	151
I. Korzystanie jako składnik treści prawa własności	151
II. Prawa związane z wyglądem rzeczy	155
III. Ograniczenia w korzystaniu z zabytku	164
1. Ustawowe ograniczenia prawa właściciela do używania zabytku	166
2. Sfera <i>ius fruendi</i>	176
3. Ograniczenia właściciela zabytku w <i>ius abutendi</i>	178
Rozdział IV. Nabywanie i ograniczenia w rozporządzaniu	
prawem własności zabytku	181
§ 1. Zakres tematyczny rozdziału	181
§ 2. <i>Res extra commercium</i> – zabytki wyjęte z obrotu	184
§ 3. Pierwotne nabycie własności zabytków ruchomych	189
I. Znaleziska zabytkowe	190
II. Nabycie własności znalezionych zabytków	194
III. Znalezienie zabytku archeologicznego	197
IV. Nabycie własności znalezionych zabytków archeologicznych we Francji oraz w Niemczech	200
1. Francja	200
2. Niemcy	203
V. Znalezienie zabytku niearcheologicznego albo przedmiotu, względem którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem	205
§ 4. Pierwszeństwo zakupu oraz prawo pierwokupu muzeum	209
I. Wprowadzenie	209
II. Zakres przedmiotowy prawa pierwszeństwa zakupu	213
III. Zakres podmiotowy prawa pierwszeństwa	216
IV. Powstanie i realizacja prawa pierwszeństwa	217
V. Ważność umowy sprzedaży dokonanej z naruszeniem prawa pierwszeństwa	220
VI. Prawo pierwokupu muzeum na aukcji zabytków ruchomych	225
§ 5. Ustawowe prawo pierwokupu zabytku nieruchomego	226
§ 6. Wywóz zabytków za granicę	229
§ 7. Ograniczenia w znoszeniu współwłasności	234

Rozdział V. Administracja wobec własności zabytków	237
§ 1. Zakres przedmiotowy rozdziału	237
§ 2. Zadania administracji w dziedzinie ochrony zabytków	239
§ 3. Publiczna własność zabytku	242
I. Pojęcie własności publicznej	242
II. Publiczna własność zabytków	248
III. Gospodarowanie i obrót zabytkami objętymi własnością publiczną	249
§ 4. Zabytki we francuskiej domenie publicznej	256
§ 5. Obowiązki informacyjne właściciela zabytku	260
§ 6. Wywłaszczenie zabytku	263
I. Pojęcie wywłaszczenia	263
II. Wywłaszczenie zabytku nieruchomości	265
III. Odszkodowanie	268
IV. Zbycie zabytkowej nieruchomości uprzednio wywłaszczonej a obowiązek jej zwrotu	269
Podsumowanie	273
Indeks	281

Wykaz skrótów

art.....	artykuł
AUMCS	Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska w Lublinie
Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz.Urz. WE	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
ECR	European Court Reports
FKC	francuski kodeks cywilny
GospNierU	ustawa o gospodarce nieruchomościami z 21.08.1997 r. (t.j. Dz.U. z 2000 r. Nr 46, poz. 543 ze zm.)
GospGrU	ustawa z 29.4.1985 o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.)
J.O.	Journal Officiel
KC	Kodeks cywilny z 23.04.1964 r. (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KK	Kodeks karny z 6.6.1997 r. (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
KPC	Kodeks postępowania cywilnego z 17.11.1964 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
KPK	Kodeks postępowania karnego z 6.6.1997 r. (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze
MoP	Monitor Prawniczy
m.in.	między innymi
MuzU	ustawa z 21.11.1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 ze zm.)
n.	następny
np.	na przykład
niepubl.	niepublikowany (a, e)
NKC	niemiecki kodeks cywilny

Wykaz skrótów

NP	Nowe Prawo
Nr	numer
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
OchrZabU	ustawa z 23.7.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568)
O.J.	Official Journal
OSNCP.....	Orzecznictwo Sądu Najwyższego - Izba Cywilna i Pracy
orz.	orzeczenie
P.Leg.	Przegląd Legislacyjny
Pal.	Palestra
PiP.....	Państwo i Prawo
pkt	punkt
post.	postanowienie
poz.	pozycja
przyp.....	przypis
Pr. i P.	Problemy Praworządności
PPiA	Przegląd Prawa i Administracji
PSąd.....	Przegląd Sądowy
PS	Przegląd Sejmowy
Rej.	Rejent
RPEiS.....	Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny
RPO	Rzecznik Praw Obywatelskich
Rzeczp.	Rzeczpospolita
SK	Sąd Konstytucyjny
SKFR.....	Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej
SN	Sąd Najwyższy
SP	Studia Prawnicze
SPP	System Prawa Prywatnego
t.	tom
t. j.	tekst jednolity
tj.	to jest
TK	Trybunał Konstytucyjny
TKU	ustawa z 1.8.1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.)
TWE	Traktat o utworzeniu Wspólnot Europejskich (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864, zał. nr 2, t. I, s. 113)

Wykaz skrótów

uchw.	uchwała
ust.	ustęp
W.E.	Wspólnoty Europejskie
wg	według
WKZ	wojewódzki konserwator zabytków
wyr.	wyrok
w zw. z	w związku z
zd.	zdanie
ZNAE	Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ze zm.	ze zmianami

Literatura

- Agopszowicz A.*, Wpływ art. 82 ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska na zakres i treść cywilnoprawnych środków ochrony środowiska, *Problemy Prawne Górnictwa*, 1991, Nr 14.
- Auby J. M., Bon P.*, *Droit administratif, des biens*, Paris 1995.
- Bachoud L., Jacob P., Toulhier B.*, *Patrimoine culturel bâti et paysager*, Paris 2002.
- Banaszak B.*, Prawa człowieka i obywatela w nowej Konstytucji RP, *PS* 1997 Nr 5.
- Banaszkiewicz B.*, Konstytucyjne prawo do własności (w:) M. Wyrzykowski (red.), *Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, Warszawa 2001.
- Barta J.* (red.), *System Prawa Prywatnego, Prawo autorskie*, t. 13, Warszawa, 2003.
- Barta J., Markiewicz R.*, (w:) *J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkański, R. Markiewicz, E. Traple*, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 1995.
- Barta J., Markiewicz R.*, Rejtan na rusztowaniu, *Rzeczpospolita* 1996, Nr 2.
- Barta J., Markiewicz R.*, Muzea a nowe prawo autorskie, *ZNUJ, Opuscula Muzealia* 1996, z. 8 (<http://www3.uj.edu.pl/Muzeum/artykuly/prawo.htm>).
- Bednarek M.*, Mienie, *Komentarz do art. 44–55³ Kodeksu cywilnego*, Kraków 1997.
- Bednarek M.*, *Przemiany własności w Polsce, podstawowe koncepcje i konstrukcje normatywne*, Warszawa 1994.
- Bergel J. L., Bruschi M., Cimamont S.*, *Traité de droit civil (J. Ghestin red.)*, Paris 2000.
- Białostocki J.*, *Historia sztuki wśród nauk humanistycznych*, Ossolineum 1980.
- Biondi A.*, The Merchant, the Thief and the Citizen: the Circulation of Works of Art within the European Union, *Common Market Law Reports (CMLR)*, 1997, Nr 34.
- Błaś A.* (w:) *Administracja publiczna, J. Boć (red.)*, Wrocław 2003.
- Bończa-Szabłowski J.*, Chłopiec budzący sensację, *Rzeczpospolita* z 8.11.2004 r. Nr 262 (6945).
- Bourdan J., Pontier J. M., Ricci J. C.*, *Droit de la culture*, Paris 1996.
- Breyer S.*, *Przeniesienie własności nieruchomości*, Warszawa 1972.

- Breyer S.*, Z ogólnej problematyki ograniczeń prawa własności nieruchomości, NP 1972, Nr 1.
- Brichet R.*, Le régime des monuments historiques en France, Libraire de la Cour de Cassation, Paris 1952.
- Bugajski W.*, Przepisy o zakładaniu na cudzych nieruchomościach urządzeń wodno-kanalizacyjnych, gazociągowych, energetycznych a tzw. służebności ustawowe (art. 145, 146 k.c.) – uwagi na tle problematyki granic prawa własności, Cz. II, Pal. 1966, Nr 12.
- Bukowska-Gorgoni K., Pruszyński J.*, Środowisko naturalne a dobra kultury (niektóre aspekty prawne), *Studia Iuridica*, 1974, t. II.
- Burian B.*, Pierwszeństwo nabycia nieruchomości, Kraków 2004.
- Carrbonier J.*, *Droit civil*, t. 3, Les biens, Paris 2000.
- Chazan B.*, Transplantacja komórek, tkanek i narządów w świetle obowiązującego prawa na tle rozważań przyjętych przez Radę Europy i ustawodawstwa innych krajów, Pal. 1998, Nr 5-6.
- Cioch H., Watczak H.*, Zasada *superficies solo cedit* w prawie polskim, *Rej.* 1999, Nr 9.
- Cornu M.*, L'espérance d'intangibilité dans la vie des oeuvres. Réflexions sur la longévité de certains biens, *Revue Trimestrielle de Droit Civil*, 2000, Nr 4.
- Cornu M.*, Le droit culturel des biens: l'intérêt culturel juridiquement protégé, Bruxelles 1996.
- Czachórski W.* (red.), System prawa cywilnego, t. I, Część ogólna (red. tomu *S. Grzybowski*), Ossolineum 1985.
- Czachórski W.* (red.), System prawa cywilnego, t. II, Prawo własności i inne prawa rzeczowe (red. tomu *J. Ignatowicz*) Ossolineum 1977.
- Czapliński W.*, (w:) *J. Barcz* (red.), Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki, Warszawa 2003.
- Czapliński W., Ostrihansky R., Saganek P., Wyrozumska A.*, Prawo Wspólnot Europejskich, Orzecznictwo, Warszawa 2001.
- Czuba S.*, Cywilnoprawna problematyka wywłaszczenia, Warszawa 1980.
- Czubek G., Kosiewski P.* (red.), Dobra kultury i problemy własności, Doświadczenia Europy Środkowej po 1989 r., Warszawa 2005.
- Dembour J.*, *Droit, administratif*, Liege 1978.
- Demetrykiewicz Wł.*, Konserwatorstwo dla zabytków archeologicznych, Studium ze stanowiska dziejów kultury i nauki porównawczej prawa, Kraków 1886.
- Dobosz I., Grzybowski S., Wojciechowska A.*, Zagadnienia ochrony środowiska jako dobra intelektualnego, ZNUJ, Prace z wynalazczości i ochrony własności intelektualnej, 1989, z. 51.
- Dobosz P.*, Administracyjnoprawne instrumenty kształtowania ochrony zabytków, Kraków 1997.

- Dobosz P.*, Podstawy prawne, zakres i formy urzędowej ingerencji konserwatorskiej a prawo do reklamy podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w obiektach zabytkowych, *Ochrona Zabytków* 1999, Nr 1.
- Dobosz P.*, (w:) *Skrzydło-Niżnik I., Dobosz P.*, Prawne problemy procesu inwestycyjno-budowlanego i konserwatorskiego, Kraków 2002.
- Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe, 18 July 2003, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003, s. 97; *Projet de Traité Etablissant une Constitution pour L'Europe*, 18 Juillet 2003, Luxembourg 2003 s. 97.
- Drela M.*, Dobro kultury jako przedmiot ochrony prawnorzeczowej, *PiP* 2002, z. 11.
- Drela M.*, Ingerencja administracji w prawo własności zabytków nieruchomości, *PPiA, Acta Universitatis Wratislaviensis* 2004, t. LXII.
- Drozd E.*, Przeniesienie własności nieruchomości, Warszawa-Kraków 1974.
- Dybowski T.*, Części składowe rzeczy, *NP* 1969, Nr 1.
- Dybowski T.*, Ochrona własności w polskim prawie cywilnym, Warszawa 1969.
- Dybowski T.* (red.), *System Prawa Prywatnego, Prawo rzeczowe*, t. 3, Warszawa 2003.
- Dybowski T.*, Własność w przepisach konstytucyjnych wedle stanu obowiązującego w 1996 r., (w:) *Trzcíński J., Jankiewicz A.* (red.), *Konstytucja i gwarancje jej przestrzegania, Księga pamiątkowa ku czci prof. Janiny Zarzewskiej*, Warszawa 1996.
- Eneccerus L., Kipp T., Wolf M.*, *Lehrbuch des Burgerlischen Rechts. Allgemeiner Teil I*, 1, Tubingen 1959.
- Engelhardt B.*, Niemcy: ochrona zabytków archeologicznych w Dolnej Bawarii, (w:) *Kobyliński Z.* (red.), *Ochrona dziedzictwa archeologicznego w Europie*, Warszawa 1998.
- Estreicher K.*, *Historia sztuki w zarysie*, Kraków 1982.
- Frodl W.*, Pojęcia i kryteria wartościowania zabytków, *Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, Seria B*, t. XIII.
- Gach A., Szemethy H. D.*, *Protection of Cultural Property in Austria, Art, Antiquity & Law* 2001, Nr 6 (4).
- Garlicki L.*, Przesłanki ograniczania konstytucyjnych praw i wolności (na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego), *PiP* 2001, z. 10.
- Gerecka-Żołyńska A.*, W kwestii definicji dobra kultury i dzieła sztuki, *Pr.i P.* 1999, Nr 9.
- Goctowski M.*, Posiadanie w ujęciu kodeksu cywilnego (Prawo podmiotowe czy stan faktyczny), *PiP* 2001, z. 2.
- Golat R.*, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 1999.
- Golat R.*, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Komentarz*, Kraków 2004.

- Gołębiowski K.*, Reglamentacja wywozu dzieł sztuki i zabytków w prawie polskim, SP 2001, z. 3–4.
- Gniewek E.*, Kodeks cywilny. Księga druga, własność i inne prawa rzeczowe. Komentarz, Kraków 2001.
- Gniewek E.*, Obrót nieruchomościami skarbowymi i samorządowymi, Kraków 1999.
- Gniewek E.*, Prawo rzeczowe, Warszawa 2003.
- Grabowski J.*, Wywłaszczenie jako środek ochrony zabytków, PiP 1967, z. 3.
- Grzybczyk K.*, Komercyjne wykorzystanie dóbr niematerialnych (merchandising), (w:) *M. Pazdan* (red.), Valeat aequitas, Księga pamiątkowa ofiarowana Księdzu Profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu, Prace Naukowe, Uniwersytetu Śląskiego, Nr 1905.
- Grzybowski S.*, O rzekomej konwalidacji nieważnej czynności prawnej, RPEiS 1974, Nr 3.
- Grzybowski S.*, Prawo cywilne, Zarys części ogólnej, Warszawa 1986.
- Grzybowski S.*, Struktura i treść przepisów prawa cywilnego odsyłających do zasad współżycia społecznego, Studia Cywilistyczne 1965, t. VI.
- Grzybowski S.*, Własność w projekcie prawa rzeczowego, PiP 1946, Nr 4.
- Grzywacz A.*, Obrót dziełami sztuki, Warszawa 2004.
- Haumont F.*, La protection du patrimoine culturel mobilier, Annales de droit de Louvain, 1988.
- Ignatowicz J.*, Mienie komunalne – zagadnienia podstawowe, (w:) Rozprawy z prawa cywilnego i ochrony środowiska, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 1992.
- Ignatowicz J.*, Ochrona posiadania, Warszawa 1963.
- Ignatowicz J.*, Prawo rzeczowe, Warszawa 1976.
- Ignatowicz J.*, Prawo rzeczowe, Warszawa 2000.
- Ignatowicz J.*, Przemiany prawa własności w świetle przepisów kodeksu cywilnego, Studia Cywilistyczne 1969, t. XIII–XIV.
- Ignatowicz J., Stefaniuk K.*, Prawo rzeczowe, Warszawa 2003.
- Izdebski H.*, Historia administracji, Warszawa 1997.
- Jabłoński M.*, Wolności z art. 73 Konstytucji RP, (w:) *Banaszak B.* (red.), Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP, Warszawa 2002.
- Jankowski D., Soldani A.*, Zabytki. Ochrona i opieka. Praktyczny komentarz do nowej ustawy, Zielona Góra 2004.
- Jarosz-Żukowska S.*, Konstytucyjna zasada ochrony własności, Kraków 2003.
- Jarosz-Żukowska S.*, Prawo do własności – własność jako prawo podmiotowe, (w:) *Banaszak B., Preisner A.*, Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP, Warszawa 2002.
- Jaworski W. L.*, Nauka prawa administracyjnego. Zagadnienia ogólne, Warszawa 1924.

- Jędrzejewski S., Kijowski D.*, Glosa do wyroku TK z 12.1.1999 r., P 2/98, PiP 2001, z. 3.
- Kasperek F.*, Stosunek państwa do praw nabytych a w szczególności do prawa własności, Lwów 1885.
- Katner W.*, Problem własności muzealiów a roszczenia windykacyjne dawnych właścicieli, Kontrola Państwowa 1992, Nr 2.
- Kierek M.*, Oraniczenia prawa własności w świetle ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach, Annales UMCS 1965, vol. XII.
- Klein A.*, Elementy stosunku prawnego prawa rzeczowego, Wrocław 1964.
- Klein A.*, Ewolucja pojęcia nieruchomości w polskim prawie cywilnym, (w:) *Łętowska E., Kordasiewicz B.*, Prace z prawa cywilnego, Ossolineum 1985.
- Kobyliński Z.*, Polska: ochrona dziedzictwa archeologicznego, w: *Kobyliński Z.* (red.), Ochrona dziedzictwa archeologicznego w Europie, Warszawa 1998.
- Kołacz M.*, Poszukiwania z użyciem wykrywaczy metali a ochrona znalezisk archeologicznych, PSąd. 1995, Nr 6.
- Kołodziejcki S.*, Istota, treść i rodzaje posiadania, Pal. 1966, Nr 6.
- Kopff A.*, Utwór architektoniczny i jego autorstwo, NP 1970, Nr 9.
- Kopff A.*, Własność dóbr kultury, Studia Cywilistyczne 1969, t. XIII–XIV.
- Korzan K.*, Glosa do uchwały SN z 9.12.1986 r., OSP 1989, Nr 1, poz.1.
- Korzeniowska-Marciniak M.*, Międzynarodowy rynek dzieł sztuki, Kraków 2001.
- Kowalski W.*, Nabycie własności dzieła sztuki od nieuprawnionego, Kraków 2004.
- Kozłowska E.*, Przedmioty zabytkowe, (w:) *Gutowska K., Kobyliński Z.* (red.), Zabytki i społeczeństwo, Warszawa 1999.
- Kuta T.*, Rola administracji publicznej wobec potrzeb obywateli korzystania ze zdobyczy kultury, Acta Universitatis Wratislaviensis, Prawo CLIII, Wrocław 1988.
- Kwiatkowski M.*, Rynek nieruchomości zabytkowych, Rzeczoznawca Majątkowy 1994, Nr 2.
- La protection du patrimoine mobilier, Requeil de textes législatifs, Unesco, 1979
- Langrod J. S.*, Instytucje prawa administracyjnego, Zarys części ogólnej, Kraków 2003.
- Lasok D.*, Zarys prawa Unii Europejskiej. Część druga – prawo gospodarcze, Toruń 1998.
- Łabno-Jabłońska A.*, Nowa konstytucyjna regulacja prawa własności, Zagadnienia prawa cywilnego i administracyjnego w Polsce, Warszawa 1993.
- Lazarkiewicz S., Sieroszewski W.*, Przepisy prawne dotyczące ochrony dóbr kultury oraz muzeów, Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, Seria B, t. XX, Warszawa 1967.